

підприємствах України базується на використанні соціально-орієнтованих напрямків діяльності та корпоративної соціальної відповідальності, оскільки сучасні українські підприємства обмежені в фінансуванні соціальних інвестицій та не стимульовані державою до цього.

### Література

1. Стимулювання корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / О. Н. Крилов // Інформаційне суспільство . – 2013. – Вип. 18. – С. 50–52.
2. Чалюк Ю. О. Інноваційні механізми міжнародного соціального інвестування [Електронний ресурс] / Ю. О. Чалюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 24. – С. 86–91.

**Супрун Н. А.**

д. е. н., професор,  
головний науковий співробітник  
відділу економічної історії  
ДУ «Інститут економіки  
і прогнозування НАН України»

## **НОВІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ: ЧИ ГОТОВА ЕКОНОМІЧНА НАУКА ПРИЙНЯТИ ВИКЛИК?**

Зростання кількості негативних екстерналій в економіці та стрімкий експоненціальний розвиток технічних, технологічних, організаційних й соціальних інновацій в останні десятиліття зумовили поширення тенденцій соціалізації та екологізації економіки, що своєю чергою спричинило кардинальну зміну сутності економічних відносин та формування принципово нових моделей економіки – сталої, циркулярної, синьої, шерінгової. Наукове обґрунтування природи та типологізація даних моделей стало серйозним викликом для економічної науки, що гостро поставило питання про релевантність її методологічного інструментарію і концептуальних підходів завданням дослідження нових економічних реалій.

Одним із істотних трендів економічного розвитку останніх десятиліть стала соціалізація бізнесу, що виявляється у зміні цілей та

форм підприємницької діяльності під впливом поширення культури корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та активного впровадження соціальних інновацій у організаційні та управлінські бізнес-структури, що зумовлює розвиток принципово нової моделі економічних відносин – *моделі сталого розвитку* (СР). СР у програмних документах ООН розглядається як стратегія, скерована на досягнення комплексного економічно-соціально-екологічного ефекту, що виражається у підвищенні рівня добробуту суспільства, якості життя і ефективному використанні та відтворенні всіх видів ресурсів на основі збалансованості економічних, соціальних та екологічних цілей. Вирішення такого глобального завдання є можливим лише за умови добровільного зобов'язання всіх учасників суспільного процесу діяти етично та соціально-відповідально, тому роль провідного механізму у досягненні сталого розвитку відводиться КСВ, основними напрямками реалізації якої згідно з ISO 26000 є такі: контроль за якістю продукції; дотримання прав людини, подолання різних видів дискримінації; створення умов для гідної праці та гідного заробітку; чесна конкурентна політика; мінімізація екологічного навантаження на довкілля; врахування суспільних очікувань та загальноприйнятих етичних норм у діловій практиці; формування громадянського суспільства через партнерські програми та проекти суспільного розвитку [1].

Під впливом екологізації суспільної свідомості і відповідно, господарських процесів відбувається формування нової господарської моделі *циркулярної (кругової) економіки* як типу господарювання, спрямованого на ресурсо- та енергозбереження, регенеративне екологічно-чисте виробництво, обіг і споживання, повторне використання сировини, ресурсів та відходів, які розглядаються як ресурси для наступного виробничого циклу. За оцінками Фонду Еллен Мак Артур (ініціатора розвитку даної моделі), за умови переходу на «циркулярну» модель споживання економія ресурсів сектору споживчих товарів у європейських країнах складе 700 млрд доларів на рік; до 2025 р. збільшення рівня переробки та повторного використання відходів може створити для глобальної економіки додатково 1 трлн дол. Більшість країн ЄС (Данія, Швеція, Нідерланди) мають національні стратегії розвитку циркулярної економіки і вже відчули істотні переваги від її впровадження. Так, Швеція, переробляючи сьогодні 70 % відходів металів і 65 % паперових пакувальних матеріалів прагне до 2020 р. переробляти 85 % і використовувати їх у подальшому виробництві. Проте, попри відчутний економічний та еколо-

гічний ефекти циркулярної економіки, для більшості науковців ця модель і досі залишається чимось на зразок специфічного національного експерименту, що не гідний уваги серйозних наукових досліджень і практичної апробації.

Ще одна інноваційна модель, покликана докорінно змінити економічне мислення та спосіб господарювання загалом – т. зв. «синя економіка», що вже понад 25 років широко впроваджується в окремих країнах Африки та Європи, спирається на урахування законів природи та закономірностей поведінки природних суб'єктів, що дозволяє оптимізувати використання економічних ресурсів, мінімізуючи витрати та негативний ефект для довкілля. За словами одного із популяризаторів цієї ідеї Гюнтера Паулі, модель синьої економіки спроможна задіяти впродовж 10 років понад 100 інноваційних технологій, створивши при цьому 100 млн робочих місць. Модель синьої економіки активно і результативно впроваджується у Китаї, який, будучи донедавна монополістом на світовому ринку бавовни (близько 35 % ринку), відмовляється від її вирощування, рекультивуючи звільнені землі під виробництво продуктів харчування. При цьому потреба у тканинах на внутрішньому ринку задовольняється за рахунок матеріалів, виготовлених із водоростей, які до цього щорічно вимушено знищувались в обсязі 20 млн тонн. Для популяризації ідей синьої економіки команді дослідників на чолі з Паулі довелося надати сотні експертних підтверджень переваг використання природних матеріалів у господарстві, зокрема, ефективності застосування бамбуку як надміцного і наддешевого будівельного ресурсу (собівартість просторого двоповерхового будинку становить 2,2 тис. дол.), використання якого у бідних африканських країнах дозволило б забезпечити роботою десятки мільйонів людей. Ефективність синьої економіки підтверджена тисячами експериментів, що проводились по всьому світу впродовж кількох десятиліть. Проте, її економічні переваги не стали ні предметом серйозного наукового дослідження, ні поштовхом для підтримки моделі на рівні урядових програм більшості країн.

Починаючи із 2008 р. відбувається стрімкий розвиток *шерінгової економіки* (Sharing economy: від англ. share – ділитися, розділяти), що функціонує на засадах децентралізованого обміну та спільного споживання ресурсів. Дана модель кардинально змінює природу та алгоритм економічної взаємодії, трансформує її організаційні форми, систему внутрішніх та зовнішніх комунікацій та спричиняє інноваційні зміни у розвитку суспільства загалом. Шерінгова модель еконо-

міки підриває не лише основи індустріальної моделі економіки та ринкового обміну, а й кардинально змінює існуючі наукові уявлення про природу економічних процесів, адже економічні відносини в рамках економіки спільного споживання не вписуються в жодну із відомих класичних моделей економіки (ринкову, редистрибутивну, реципрокную). За своєю природою шерінгові блага не можуть бути однозначно класифіковані ні як товарні, ні як реципрокні. Економічні суб'єкти в даній моделі також не є винятково виробниками, постачальниками чи споживачами благ, а виступають одночасно у різних ролях, що кардинально змінює класичні поняття економічної науки – «пропозиція», «попит», «споживання», «вартість». У цій моделі кардинально змінюється і природа процесу ціноутворення (поки що належним чином не усвідомлена і не пояснена економічною наукою!). Очевидно, що дана модель спроможна мінімізувати негативні екстерналії традиційного способу господарювання (наприклад, зменшуючи негативне навантаження на довкілля внаслідок спільного і повторного використання ресурсів, які в іншому випадку могли б швидко стати відходами), відтак, стати дієвим механізмом вирішення багатьох соціально-економічних і екологічних проблем. Водночас ця модель має колосальний економічний потенціал розвитку. Так, за даними Pricewaterhouse Coopers у 2015 р. вартість трансакцій шерінгових платформ становила 28 млрд євро, а доходи – 4 млрд євро. При цьому аналітики прогнозують зростання сегменту шерінгових оборотів щонайменше на 25 % щорічно, а до 2025 р. прогнозована вартість трансакцій та доходів може зрости до 570 млрд та 83 млрд євро відповідно [2].

Можливо саме через конкурентні економічні та інституційні переваги, що створюють загрозу для розвитку традиційного бізнесу, іманентного індустріальній епосі, описані моделі сприймаються суспільством переважно як «підривний» фактор усталеної системи економічних відносин, яка базується на неокласичному імперативі необтяженого жодними моральними обмеженнями економічного зростання. Відтак, суспільне несприйняття стає жорстким бар'єром для практичного впровадження та наукового обґрунтування модернізаційного потенціалу й популяризації новітніх форм економічної взаємодії.

### **Література**

1. ISO 26000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iso.org/iso/home.html>
2. 2016 PwC analysis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/about/global-annual-review-2016/what-we-think.html>